

THE SUFFERING ISSUE OF THE CHARACTER RASKOLNIKOV FROM THE NOVEL CRIME AND PUNISHMENT

Silviu Cristian Rad, PhD Candidate, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This study aims to approach the theme of suffering embodied in a key of Dostoevsky's work: Rodion Raskolnikov.

The research tries from the beginning clarifying some interrogation born around the notion of freedom. We cannot talk about suffering without resorting to an analysis of freedom. Why is Raskolnikov a character reached to his own freedom prey? Knowing the soul background of this good hero, the crime motive doesn't seem to be shortage, he doesn't kill to become a benefactor, not even to save his sister and mother by creating them a better life, not even for getting rich quick. In this situation which is the rationament of this crime?

In the second part of the study we try to examine how Raskolnikov is trying to overcome his suffering enveloped in as a dramatic interior struggle that takes possession on him while accompanying crime act.

The study concludes with the image of a Raskolnikov overhang the darkness of sin overcoming the great pride of rationalism that drove him to murder. The study concludes with the image of Raskolnikov and overcame the darkness of sin defeating the great pride of rationalism that led to murder.

Keyword: suffering, Rodion Raskolnikov, darkness, crime, freedom

Prin opera sa, Dostoievski conturează o imagine asupra a ceea ce înseamnă a fi om, favorizând cristalizarea unei înțelegeri distincte de restul concepțiilor, în special cu privire la destinul acestuia, la felul în care trebuie să se raporteze la ceilalți și la modul în care este constituită ființa umană. Nu poți să-l înțelegi fără să te cufunzi în diversă și bogată lume a ideilor lui, creația fiind un adevărat „ospaț al cugetării”.

Studiul propune o analiză asupra fenomenologiei suferinței prin intermediul personajului cheie al romanului *Crimă și pedeapsă* - Rodion Raskolnikov. În cea mai mare parte a romanului acțiunea gravitează în jurul acestui personaj, având în centru suferința lui. Aceasta constă într-o examinare „profundă și chinuitoare a conștiinței sale”¹.

I. Drama unei iluzii – libertatea prin păcat

În opera dostoievskiană problema libertății și a suferinței atinge toată profunzimea și acuitatea ei, tocmai pentru că „ideea libertății e una dintre ideile centrale ale creștinismului, fără ea, crearea lumii, căderea și mântuirea devin de neînțeles, fenomenul credinței rămâne inexplicabil”².

Eroul dostoievskin, Raskolnikov, și-a dorit libertatea, dar a ajuns pradă libertății datorită unui raționalism individualist, „e un student căzut victimă raționalismului, sărac, singuratic, fire meditativă, un suflet foarte bun în fondul lui, el se dedă trup și suflet orgiei de a raționa, de a cugeta, de a găsi prin el însuși sensul vieții și al lumii, dar exclusiv prin el însuși”³. Trăind într-un univers față de care are un sentiment de „adânc dezgust” și „amar

¹ Mihaela Fildan, Dorina Popa, *Metamorfoză prin suferință*, Ed. Didactică Militans, Oradea, 2008, p. 56.

² Nikolai Berdiaev, *Spirit și libertate. Încercare de filosofie creștină*, trad. de Stelian Lăcătuș, Ed. Paideia, 1996, p. 154

³ Nichifor Crainic, *Dostoievski și creștinismul rus*, Ed. Arhiepiscopiei, Cluj Napoca, 1998, p. 112.

dispreț”⁴, își făurește ca ideal o teorie asemănătoare cu cea a lui Nietzsche – teoria supra-omului avându-l ca model pe Napoleon. Astfel, devine incapabil să înțeleagă misterul libertății.

Sufletul lui Raskolnikov devine o arenă în care se înfruntă libertatea și necesitatea, „haosul, revolta umană și afirmarea individualității”⁵. Făcând o analiză asupra tânărului rus putem observa cum libertatea poate ascunde „otrăvuri distrugătoare”⁶, putându-se vorbi de o convertire a adevăratei libertăți într-un libertinaj, „îndepărtându-se de Dumnezeu, adică de sursa originală a vieții, omul își pierde deopotrivă libertatea”⁷.

Ceea ce va descoperi Raskolnikov după săvârșirea crimei va fi tocmai „singularitatea”. Păcatul îl introduce pe om într-un spațiu al „particularității”. Eroul dostoevskian își pierde orice speranță a „repatrierii” într-un spațiu comun, este în pragul unei crunte deznădejdi, incapabil de a comunica cu persoanele dragi, alături de care comunicarea este mult mai reală decât în alte cazuri⁸.

Acesta se îndepărtează tot mai abrupt de adevărata libertate, care are capacitatea de a ne elibera din tenebrele relativismului.

Ca să-și găsească libertatea, omul se apropie de Dumnezeu, se supune voii Lui. Ascultarea de Dumnezeu este consimțirea cu libertatea, iar înrobirea față de El este poarta către libertate. Înrobirea de bunăvoie față de Dumnezeu, înfăptuită prin ascultarea de voia Lui, îl eliberează pe om de păcat și de moarte și îl face părtaș nestrăciunii și nemuririi. În felul acesta accede la libertatea absolută, la libertatea dumnezeiască adevărată și necreată⁹.

Fondul sufletesc al personajelor dostoevskiene este unul pozitiv, cum este și cazul lui Raskolnikov. În copilărie crezuse în Dumnezeu, schimbările survin în jurul vârstei de 15 ani, când firea lui se metamorfozase, ajunsse „lunatic și cu toate”.

În concepția lui Dostoievski nu există om fundamental rău. Filosoful Nichifor Crainic într-o analiză minuțioasă a sufletului uman întruchipat în proza dostoevskiană afirmă: „dacă există o luptă între bine și rău, această luptă în primul rând se petrece în sufletul omului. Imediat după o crimă, după o fărădelege săvârșită în sufletul fiecărui erou a lui Dostoievski, izbucnește acest război al binelui contra răului, al conștiinței morale lezate și ofensate, care protestează categoric împotriva fărădelegii săvârșite, un protest categoric al vieții împotriva morții”¹⁰.

Raskolnikov era necomunicativ și mândru, nu era iubit de către cei din jurul său, îi era foarte greu să-și facă prieteni. Dar cu toate acestea, în ciuda acestei „însingurări orgolioase” este dispus să se sacrifice pentru un coleg bolnav de tuberculoză, de asemenea îl va înmormânta pe tatăl acestuia tot pe cheltuiala sa¹¹.

Mobilul crimei pare a nu fi sărăcia, el nu ucide ca să devină un binefăcător, nu ucide nici măcar pentru a-și salva sora și mama de la sărăcie și nici măcar pentru a se îmbogăți

⁴ F. Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, trad. de Stefana Velisar Teodoreanu și Isabella Dumbravă, aparat critic Ion Ianoși, Ed. Cartea Românească, București, 1972, p. 9.

⁵ Liviu Petrescu, *Dostoievski*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1971, p. 19.

⁶ Nikolai Berdiaev, *op. cit.*, p. 167

⁷ *Ibidem*, p. 172.

⁸ Liviu Petrescu, *op. cit.*, p. 80.

⁹ Georgios I. Mantzaridis, *Morala creștină*, trad. de Cornel Coman, Ed. Bizantină, București, 2006, p. 209.

¹⁰ Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 180.

¹¹ Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, Ed. Polirom, Iași, 2007, p. 592.

rapid. El ucide după un lung și propriu raționament pentru a-și demonstra că nu este un „păduche”, ci poate fi un Napoleon, acesta era „obsesia de fiecare clipă a tânărului student”¹². În căutarea libertății el trăiește o adâncă dramă a insului devenit rob tenebrei păcatului, datorită vanității și dorinței de putere.

Prin orgoliu și afirmarea personalității, tânărul student încearcă să se opună împărăției lui Dumnezeu și vieții celei veșnice. Datorită acestor principii greșite, se naște dorința demonică de a crea noi legi morale după care lumea să se ghideze. La urma urmei acesta crede că „are dreptul moral de a ucide, dacă interesul social o cere”¹³.

Din acest moment, eroul dostoevskian se află într-o mare confuzie, acesta confundă criteriul puterii cu criteriul valorii, aceasta fiind, de fapt, marea confuzie în care trăiește și societatea de astăzi. Raskolnikov ajunge astfel pradă tiraniei pe care „iubirea de sine o exercită asupra omului căzut prin mijlocirea plăcerii”¹⁴.

În cazul de față, Raskolnikov și-a dorit libertatea, dar a ajuns un suflet stingher, prada libertății datorită unei crize existențiale provocate de individualismul raționalist, devenind „un student căzut victimă unui raționalism sărac, singuratic, fire meditativă, un suflet foarte bun în fondul lui, el se dedă cu trup și suflet orgiei de a raționaliza, de a cugeta, de a găsi prin el însuși sensul vieții și al lumii, dar exclusiv prin el însuși”¹⁵.

Dostoevski fiind un romancier cu precădere al detaliilor, cititorul este chemat să ia în considerare orice aspect, spre exemplu necesită atenție inclusiv orașul unde se desfășoară acțiunea care nu este ales întâmplător. Sankt Petersburg este orașul european prin excelență, unde „tinerii provinciali” precum Raskolnikov „vin să-și încerce norocul”, însă cedează în fața acestui raționalism al însingurării. În acest oraș provincial ia naștere o adevărată teorie a egoismului prin care avem de a face cu contestarea, fără drept, a valorilor generale.

II. Contemplarea suferinței prin pocăință – mărturisire

În acest personaj, Dostoevski întruchipează întreaga suferință a omului neîmplinit căzut pradă disperării. Scriitorul rus nu dorește pedepsirea personajului prin aflarea lui de către anchetatori, ci dorește mai mult decât atât, dorește ca el însuși să-și recunoască vinovăția.

Raskolnikov străbate prin suferință urmările păcatului. Dostoevski își lasă personajul să lupte cu răul, îl lasă să i se nască în suflet părerea de rău, însă „pentru a-l putea învinge, răul trebuie demascată și mărturisită”¹⁶. Ideea eliberării conștiinței printr-o penitență a eului empiric l-a preocupat într-un mod aparte pe scriitor.

Dacă, din punct de vedere juridic, pedeapsa, respectiv suferința, sunt contingent consecutive crimei, la nivelul ontologic, suferința este, de această dată, concomitentă crimei. Sfârșitul crimei este concomitent cu începutul suferinței. Ontologic, crima este deja suferință. „Răul este deja conținut în rău și el nu este niciodată unilateral, deoarece el mușcă totul”¹⁷.

¹² Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 112.

¹³ Joseph Frank, *Dostoevsky. The Miraculous Years (1865-1871)*, Princeton, University Press, 1995, p. 108.

¹⁴ Jean Claude Larchet, *Dumnezeu nu vrea suferința omului*, trad. de Marinela Bojin, Ed. Sophia, București, 2008, p. 54.

¹⁵ Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 112.

¹⁶ Nicolai Berdiaev, *op. cit.*, p. 221.

¹⁷ Vlad Mureșan, *Crimă și pedeapsă o interpretare arhitectonică* <http://vladmuresan.wordpress.com/2008/02/17/crima-si-pedeapsa/> (01.02.2014)

Crima se naște dintr-o renunțare la muncă, abandonarea studiilor și renunțarea la un tip de viață organizat.

Întregul proces interior care se desfășoară în sufletul lui Raskonikov constituie, pas cu pas, etapele prin care omul trece până în a săvârși păcatul. Întregul traseu debutează cu strigătul, din păcate, abolit, al conștiinței cazute pradă diabolicului, fapt recunoscut și de acesta: „știu că mă îndeamnă diavolul”.

La această concluzie s-a ajuns în urma discuțiilor dintre Raskolnikov și tânărul ofițer. Acesta din urmă fiind, de fapt, un dublu al studentului nehotărât la început asupra savârșirii actului sângeros. Fondul sufletesc bun al personajului dostoevskian nu este capabil, din păcate, să facă față luptei cu puterile malefice ale întunericului. Cea mai îngrozitoare teorie, afirmă Valeriu Cristea, este „dezlegarea de a ucide dată de conștiință, Raskolnikov e încredințat că are dreptul să sacrifice pe cel mai obișnuit dintre oamenii obișnuiți și că acțiunea lui nu era o crimă”¹⁸. Filosoful rus Lev Șestov confirmă: „validarea dată de conștiință, aprobarea, complicitatea ei nu mai este cu binele, ci cu răul”¹⁹.

Raționalismul individualist este „un instrument prin care diavolul lucrează asupra acestui individ, asupra acestui student, dându-i masca înșelătoare a acestei aparențe, și anume că lucrează pentru mântuirea omenirii”²⁰.

Raskolnikov consideră că, prin crimă, el realizează un bine umanității, dar rezultatul este cu totul altul. De fapt, porunca decalogului, „Să nu ucizi!”, nu exprimă o limitare divină asupra libertății umane, ci este o descoperire a limitelor ființei noastre, „de aceea orice teodicee trebuie să știe că dreptatea a fost deja transcendentă împlinită, deși empiric lumea este, inertial, un înfiorător calvar al suferințelor. Oamenii nu-și primesc plata lor, ei își dau plata lor. Dumnezeu nu este răzbunător”²¹.

Scopul crimei era de a ajuta umanitatea, însă, suferința semenilor nu poate fi abolită prin păcat, iată ce afirmă Dostoievski referitor la acest aspect: „că și conștiința totalei noastre neputințe de a ajuta într-un fel sau altul omenirea în suferință – fiind perfect convins de suferințele acesteia – poate transforma, în inima noastră, dragostea pentru umanitate în ură față de ea”²².

Ființa umană simte nevoia comuniunii și iertării după ce săvârșește păcatul, chiar dacă adesea este doar un imbold de moment. În cazul de față, Raskolnikov dorește cu orice preț îndreptarea prin mărturisirea crimei. După săvârșirea crimei se petrece un lucru surprinzător și ciudat, suferința și zbuciumul dramatic al sufletului pun stăpânire pe tânărul student care simte nevoia de a-și desconfira crima. În cadrul acestei trăsături evidențiate de Dostoievski se regăsește sufletul oricărui om care a săvârșit păcatul și care simte nevoia mărturisirii și primirii iertării din partea divinității.

Nichifor Crainic, analizând acest episod, al criminalului care dorește denunțarea - act specific oricărui suflet păcătos în care se naște acest imbold al mărturisirii - concluzionează: „în această trăsătură a sufletului criminal evidențiată de Dostoievski așa de puternic, noi

¹⁸ Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, Ed. Polirom, Iași, 2007, p. 599.

¹⁹ Lev Șestov, *Filosofia tragediei*, trad. de Teodor Fotiadă, Ed. Univers, București, 1997, p. 222.

²⁰ Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 113.

²¹ Vlad Mureșan, *Crimă și pedeapsă o interpretare arhitectonică* <http://vladmuresan.wordpress.com/2008/02/17/crima-si-pedeapsa/> (01.02.2014)

²² F. M. Dostoievski, *Socineniia – Opere* (ediția A. F. Marks), vol IX, p. 425, apud Lev Șestov, *op. cit.*, p. 230.

trebuie să vedem ceva foarte caracteristic pentru sufletul uman. Este refuzul puterilor adânci din acest suflet, refuzul de a concepe crima săvârșită de același individ. E ceea ce numim conștiința morală care se ridică din adâncul ființei, ca un protest categoric împotriva răului pe care l-a săvârșit. Însăși această trăsătură a sufletului criminal este o dovadă categorică de noblețe, de bunătate a sufletului uman deteriorat prin păcat”²³.

Berdiaev surprinde remarcabil acest aspect al iertării: „nu Dumnezeu e Cel ce nu-i poate ierta omului, ci omul nu se poate ierta pe sine, nici nu-și poate dezvinovăți apostazia față de Dumnezeu și planul divin”²⁴.

Păcatul îl debusolează pe Raskolnikov, cum de altfel pe fiecare om, „păcatul îl face pe om să treacă de la o stare naturală, care este o stare de armonie, la o stare contrară naturii, o stare în care buna rânduială a facultăților omenești este distrusă, în suflet și în trup instalându-se răscoala și dezordinea, și, drept urmare, în care își fac apariția felurite rele, între care și suferința”²⁵.

Marele paradox, afirmă Valeriu Cristea, „al personajului criminal indiscutabil, e de a putea suporta o încărcătură umană superioară aceleia a multor eroi pozitivi de ieri și de azi. Ies mai ales la iveală în contrast cu direcția principală a gândirii și apoi a faptelor eroului, resursele parcă nesfârșite ale compasiunii și bunătatea lui activă”²⁶.

Colin Wilson afirmă că: „tema centrală a cărții este mila, acesta constituie eșecul lui Raskolnikov”. Aceasta îi prilejuiește acestuia gustarea din fructul suferinței. Tânărul erou săvârșește atât înainte de crimă cât și după crimă atâtea fapte bune câte puteau săvârși mai mulți oameni onorabili la un loc. Toată acțiunea din jurul acestui personaj central este atipică, deși obsedat de gândul crimei și strivit de ea, eroul e de câteva ori un filantrop foarte activ.

Sentimentul de milă față de suferința celui alt apare în cea mai cutremurătoare pagină din literatura consacrată milei, este clipa în care Raskolnikov are un vis ciudat în care un copil sărută botul unui cal ucis de către un călău nemilos. Se poate observa monstruoasa dedublare a eroului. În momentul în care Raskolnikov se trezește, inima lui bate precum a copilului din vis căruia îi este dat să asiste la „spectacolul cruzimii și al suferinței” fără a putea face ceva²⁷.

Se naște întrebarea: ce îl duce pe Raskolnikov la pierzare? Răspunsul ne este dat de Nicolae Steinhardt în al său *Jurnal al Fericii*: lipsa de entuziasm. Omul nu-și poate pierde acest entuziasm dacă are credință în Dumnezeu și în nemurire. O astfel de neputință o simte și Raskolnikov asistând la suferința și neputința celor din jur.

Individualismul căruia i-a căzut pradă, reprezintă, de fapt, cauza și mobilul prin care diavolul lucrează asupra acestui personaj, în particular și asupra omului, în general. În urma tuturor raționamentelor pe care le întreprinde, acesta ajunge la convingerea sigură că această bătrână trebuie ucisă. „Voința lui se mișcă într-o libertate absolută, el poate să facă ce vrea și cum vrea” în urma cumplitului principiu pe care acesta îl proclamă că: „Totul e permis”²⁸.

²³ Nichifor Crainic, *op. cit.* 116.

²⁴ *Ibidem*, p. 215.

²⁵ Jean Claude Larchet, *op. cit.*, p. 43.

²⁶ Valeriu Cristea, *op. cit.*, p. 595.

²⁷ Valeriu Cristea, *op. cit.*, p. 596.

²⁸ Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 113.

Finalul romanului îl găsește pe Raskolnikov la răspântia a două forțe care doresc să-l acapareze. Una a demoniului întruchipată în sinucigașul Svidrigailov, iar cealaltă a binelui prin intermediul unui suflet nobil, Sonia.

Această luptă interioară este specifică oricărui suflet aflat într-o poziție intermediară „cu șanse de a aluneca în jos sau în sus”. Ion Ianoși transpune într-un mod sublim această imagine: „dacă va alege viața va muri, iar dacă va găsi în sine destulă forță pentru a muri – va renaște”²⁹, iar Andre Gide tălmăcește în felul următor această abordare: „acela care-și iubește propria sa viață, acela care-și apără și își ocrotește propria personalitate, acela le va pierde; dar acela care și le va dăruia le va face cu adevărat viabile, le va sigura o viață veșnică”³⁰.

Numai murind păcatului putem renaște la o nouă viață, de această dată cu și în Hristos. O viață nouă nu poate începe decât prin moartea eu-lui celui vechi. Sufletul omului vinovat a tins și năzuiește totdeauna spre pocăință. Pocăința are o necesitate psihologică, de unde dorința mărturisirii lui Raskolnikov, „nu este om care umblă în întuneric și să nu dorească lumina”³¹.

Dostoievski nu poate concepe binele decât ca asimilare și înfrângere a răului: „sfânt i se pare acela care a trecut prin toate încercările, a cunoscut toate abisurile, a gustat din toate păcatele, și s-a curățit de ele”³². Iar prin suferință și numai prin suferință și asumarea ei, omul se poate curăți de păcat.

Bibliografie

Lucrări în volum

- Berdiaev, Nikolai, *Spirit și libertate. Încercare de filosofie creștină*, trad. de Stelian Lăcătuș, Ed. Paideia, 1996.
- Crainic, Nichifor, *Dostoievski și creștinismul rus*, Ed. Arhiediecezana, Cluj Napoca, 1998.
- Cristea, Valeriu, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, Ed. Polirom, Iași, 2007.
- Dostoievski, F., *Crimă și pedeapsă*, trad. de Stefana Velisar Teodoreanu și Isabella Dumbravă, aparat critic Ion Ianoși, Ed. Cartea Românească, București, 1972.
- Felea, Ilarion, *Pocăința*, Ed. Sophia, București, 2000.
- Fildan, Mihaela; Popa, Dorina, *Metamorfoză prin suferință*, Ed. Didactică Militans, Oradea, 2008.
- Frank, Joseph, *Dostoevsky. The Miraculous Years (1865-1871)*, Princeton, University Press, 1995.
- Ianoși, Ion, *Tragedia subteranei*, ediția a III-a, Ed. Fundația culturală ideea europeană, București, 2004.
- Larchet, Jean Claude, *Dumnezeu nu vrea suferința omului*, trad. de Marinela Bojin, Ed. Sophia, București, 2008.

²⁹ Ion Ianoși, *Tragedia subteranei*, ediția a III-a, Ed. Fundația culturală ideea europeană, București, 2004, p. 75.

³⁰ Liviu Petrescu, *op. cit.*, p. 10.

³¹ Ilarion Felea, *Pocăința*, Ed. Sophia, București, 2000, p. 142.

³² Ion Ianoși, *op. cit.*, p. 76.

Mantzaridis, Georgios I., *Morala creștină*, trad. de Cornel Coman, Ed. Bizantină, București, 2006.

Petrescu, Liviu, *Dostoievski*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1971.

Șestov, Lev, *Filosofia tragediei*, trad. de Teodor Fotiade, Ed. Univers, București, 1997.

Sitografie

Vlad Mureșan, *Crimă și pedeapsă o interpretare arhitectonică*
<http://vladmuresan.wordpress.com/2008/02/17/crima-si-pedeapsa/> (01.02.2014)